

ไปดูพัฒนาการ “อักษรโบราณ” ของอินโดนีเซีย

นวพรรณ ภัทรมูล
24 กุมภาพันธ์ 2553

ผู้เขียนได้เจอบทความเรื่อง “Bali Age People” เขียนโดย Terima ในเว็บไซต์ <http://balitouring.com> เห็นว่าน่าสนใจ เพราะบทความนี้ได้กล่าวถึงพัฒนาการอักษรโบราณในประเทศอินโดนีเซียอย่างย่อๆ แต่ก็ทำให้เห็นภาพรวมทั้งหมด และเห็นพัฒนาการอักษรโบราณที่สอดคล้องกับพัฒนาการอักษรทั้งของไทยและประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ ในภูมิภาคเดียวกัน ผู้เขียนจึงถือโอกาสเก็บความจากบทความนี้มาเรียบเรียงให้เข้าใจง่ายขึ้น เพื่อว่าจะมีประโยชน์บ้างสำหรับผู้ที่กำลังสนใจเรื่องจารึกและอักษรโบราณในภูมิภาคนี้ และรู้จักประเทศอินโดนีเซียซึ่งเป็นหนึ่งในประเทศเพื่อนบ้านของเราในอีกแง่มุมหนึ่ง

สมัยประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซียเริ่มต้นด้วยการค้นพบ “จารึกแห่งกาลิมันตันตะวันออก” ในเขตกูไต (Kutai) อายุราวคริสต์ศตวรรษที่ 5 ซึ่งมีรูปแบบอักษรคล้ายอักษรอินเดีย และอาจเข้ามาพร้อมๆ กับที่ศาสนาฮินดูเข้ามาในอินโดนีเซีย

ศาสตราจารย์ เจ. จี. เดอ คัสพาริส (Prof. J.G. de Casparis) หนึ่งในผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับวัฒนธรรมอินโดนีเซีย ได้สรุปพัฒนาการอักษรโบราณในอินโดนีเซียโดยแบ่งเป็นช่วงๆ ของรูปแบบอักษรและลำดับ ยุคสมัย ดังนี้

อักษรปัลลวะ

อักษรปัลลวะในอินโดนีเซียแบ่งเป็น 2 รุ่น คือรุ่นแรก และรุ่นหลัง ตัวอย่างจารึกอักษรปัลลวะรุ่นแรกนี้พบที่ยูปา (Yupa) ในเขตกูไต (Kutai) อักษรจารึกมีรูปร่างสวยงาม เส้นอักษรยาว ตรง และตั้งฉากทำมุมพอดี โดยรวมของอักษรจะค่อนข้างกลม และโค้งสวย ตัว ม (ma) จะเขียนเป็นตัวเล็กอยู่ในระดับต่ำกว่าอักษรตัวอื่นๆ และตัว ต (ta) มีรูปร่างเป็นขดคล้ายกันหอย ซึ่งเป็นรูปแบบที่เก๋ และใกล้เคียงมากกับอักษรที่ใช้ในอาณาจักรอิชวาคุ (Iksavakus) แห่งอันธระ ประเทศ (Andhara Pradesh), อักษรที่สุภูปเจตีย์นาคารชุนโกณฑะ (Nagarjunakonda), จารึกของพระเจ้าภัทรวรมัน (Badravarman) ใน โช ดินห์ (Cho Dinh) ที่มีอายุอยู่ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 4 จารึกแห่งโช ดินห์ นี้มีความคล้ายคลึงอย่างมากกับจารึกของรวันวะลิสะยะ (Ruvanvalisaya) แห่งอเมระธะปุระ (Ameradhapura) ประเทศศรีลังกา (Srilangka) ที่สร้างโดยพระเจ้าพุทธะสาสะ (Buddhasasa) ในปี ค.ศ. 337 – 365

ภาพ จารึกพบที่ยุปา (จากเว็บไซต์ <http://en.wikipedia.org>)

ส่วนอักษรปัลลวะรุ่นหลังนั้น มีการคลี่คลายค่อนข้างมาก เกิดระบบ “same height” หรือการเขียนอักษรให้มีความสูงเสมอกัน จากที่มีการศึกษาเรื่องพัฒนาการทางอักษรทั้งในอินเดียใต้ และเอเชียใต้ เชื่อว่าอักษรลักษณะนี้น่าจะมีอายุอยู่ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 8 – 9 มีทั้งรูปแบบที่เป็นตัวอักษร และที่เป็นลายเส้นสวยงาม

ภาพ จารึกลายเส้นจาก Tuk Mas ใกล้กับ Magelang (จากเว็บไซต์ <http://bureketo.blogspot.com>)

อักษรกวิ

ความแตกต่างระหว่างอักษรปัลลวะและกวิ คือ อักษรปัลลวะมักจะจารลงบนศิลา ส่วนอักษรกวิมักจะจารลงบนใบปาล์ม คำว่า “กวิ” หมายถึง ผู้เขียน แต่ภายหลังใช้หมายถึงอักษรชวาโบราณ และภาษาชวาโบราณภาษาในจารึกส่วนใหญ่จะเป็นภาษาสันสกฤต

อักษรกวิก็แบ่งเป็นสองรุ่นเช่นเดียวกัน คือ รุ่นแรก และรุ่นหลัง, รุ่นแรกจะอยู่ในช่วง ค.ศ. 750 – 925 อักษรกวิรุ่นแรกที่เก่าที่สุดพบที่ฐานประติมากรรมพระพิฆเนศ พบที่ปลุมปุงัน (Plumpungan) ใกล้กับศาลาติกะ (Salatika) ที่ดีโนโย (Dinoyo) ซึ่งมีอายุ ค.ศ. 760 สิ่งที่น่าสนใจคือ ตัวอักษรเป็นเส้นคู่ จารลงที่ฐานประติมากรรมมีจารึกยุคสมัยเดียวกันนี้หลายหลัก หลักหนึ่งพบที่ลิกอร์ (Ligor) ภาคใต้ของประเทศไทย (หมายถึงจารึกวัดเสมาเมือง นครศรีธรรมราช – ผู้เรียบเรียง) ซึ่งสร้างโดยกษัตริย์อาณาจักรศรีวิชัย ใน ค.ศ. 775 นอกจากนั้นยังมีจารึกอักษรกวิรุ่นแรกชนิดที่เรียกว่า “อักษรกวิแบบมีระเบียบ” เป็นรูปแบบอักษรที่พบในสมัยพระเจ้าราโก กะยูวังคิ (ค.ศ. 856 – 882) จารบนแผ่นทองสัมฤทธิ์และศิลา อักษรจารอย่างเป็นระเบียบ มีช่องไฟที่สมดุล และเส้นนอนของอักษรแต่ละตัวจะตรงเป็นแนวเดียวกันทุกตัวอักษร ปลายยุคแรกนี้ อักษรจะเริ่มหัก ตั้งตรง และทำมุมมากขึ้น พบในจารึกที่สร้างโดยพระเจ้าบาลิตุง (King Balitung, ค.ศ. 910), พระเจ้าทักษะ (King Daksa, ค.ศ.919)

ในช่วง ค.ศ. 925 – 1250 ปรากฏรูปแบบอักษรกวิรุ่นหลัง ซึ่งมีทั้งหมด 3 แบบด้วยกัน คือ แบบแรก อยู่ในสมัยพระเจ้าทักษะ (King Daksa, ค.ศ. 910 – 921), พระเจ้าตุโลดง (King Tulodong, ค.ศ. 919 – 921), พระเจ้าวะวะ (King Wawa, ค.ศ. 921 – 929) และพระเจ้าซินดก (King Sindok, ค.ศ. 929 – 947) เส้นอักษรต่างๆไปจะเป็นเส้นเดี่ยว และเป็นระเบียบ แบบที่สองพัฒนามาจากจารึกของพระเจ้าเอรลังคะ (King Erlangga, ค.ศ.1019 – 1042) และจารึกในกัลกัตตา อายุหลัง ค.ศ. 1041 อักษรในจารึกมีความสมดุล สมส่วน และสวยงามเรียกอักษรชนิดนี้ว่า อักษรรูปสี่เหลี่ยม อักษรชนิดนี้มีการใช้อย่างแพร่หลายในชวา จารึกบางหลักมีรูปแบบการจารคล้ายกับจารึกที่รูปปั้นพระพิฆเนศ ที่กะรังเรโซ (Karangrejo) ค.ศ. 1124 เขตโควะ กะชะ (Gowa Gajah) และจารึกพบที่หมู่บ้านงันตัง (Ngantang) อายุ ค.ศ. 1057 ซึ่งมีการกล่าวถึง อาณาจักรปันชะลู (Panjalu) ว่าเป็นศัตรู สร้างโดยพระเจ้าชยภยะ (King Jayabhaya) ผู้ซึ่งมีชื่อเสียงมากในเรื่องของการทำนายอนาคตของอินโดนีเซีย และทรงมีวิสัยทัศน์ที่พิสูจน์แล้วว่าถูกต้องแม่นยำ

อักษรสมัยอาณาจักรมัชปาหิต (ค.ศ. 1250 – 1450)

ช่วงนี้ อักษรมีหลากหลายรูปแบบ และดูราวกับมีการพัฒนาเป็นรูปแบบเฉพาะในแต่ละท้องถิ่น เช่น อักษรของพระเจ้าเกรตาระชะสะ (King Kretarajasa) อายุหลัง ค.ศ. 1292, อักษรจารึกพบที่จีเรบอน (Cirebon) และต้นฉบับตัวเขียนแห่งกุนชะระกะระนะ (Kunjakarna) หรือพุทธประวัติ อักษรจารึกเกือบทั้งหมดจารเป็นเส้นเดี่ยว รูปสี่เหลี่ยม, อักษรจารึกแห่งอาณาจักรปะชะชะรัน (Pajajaran, ปัจจุบันอยู่ชวาตะวันตก หรือ ซุนดาแลนด์) ใช้ ภาษาซุนดา อายุประมาณ ค.ศ. 1333, อักษรจารึกจากสุมาตราตะวันตก ใกล้กับบูกิต

ตังกิ (BukitTinggi) สร้างโดย พระเจ้าอาทิตยวรมัน (King Adityawarman, ค.ศ. 1356 – 1375) มีรูปแบบใกล้เคียงกับอักษรของอาณาจักรมัชปาหิตมากกว่า เมื่อเทียบกับของอาณาจักรปะเซะชะรัน อักษรจารึกเป็นรูปสี่เหลี่ยม ส่วนมุมอักษรเป็นรูปโค้งมน ไม่หยัก, อักษรอารบิก ค.ศ. 1297 สร้างโดยสุลต่านมาลิก อัล ซาเลห์ (Sultan Malik Al Saleh), อักษรจารึกของประเทศมาเลเซียที่ได้รับอิทธิพลจากอักษรอารบิก และอักษรจารึกพบที่บาหลิ ได้แก่จารึกเจมปะคะ 100 (Cempaga C, ค.ศ. 1324) และจารึกปะนูลิซัน (Panulisan, ค.ศ. 1430) จารึกเหล่านี้สวยงามมาก รูปร่างเป็นรูปสี่เหลี่ยม

อักษรนาครีรุ่นหลังในจารึกอินโดนีเซีย

อักษรนาครีที่เก่าที่สุดที่พบในอินโดนีเซีย มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอักษรปาละ (Pala) ที่อินเดียเหนือ มีการใช้อักษรชนิดนี้ที่ชวาในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 8 โดยมากจะใช้จารหลักธรรมบนป้ายดินเหนียวใส่ไว้ในสถูป มีข้อความว่า “เย เหตุ ปรภวา ธรรม ...” ในบาหลิ เขตเปซัง (Pejang) มีสถูปที่มีข้อความอย่างเดียวกันนี้ นับร้อยแห่ง มีจารึกหลักหนึ่งอายุสมัยเกรตะเนคะระ (Kretanegara, ค.ศ. 1267 – 1292) จารลงด้านหลังของประติมากรรมรูปอโมคปาสะ (Amogapasha) แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอักษรของจาลุกยะ (Chalukya) ในรัฐคุชราต (Gujarat) ประเทศอินเดีย ที่มีอายุราวคริสต์ศตวรรษที่ 13 ซึ่งรูปแบบดังกล่าวไม่สามารถเทียบกับอักษรจารึกที่เคยพบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ใดๆ ได้เลย จึงเชื่อกันว่านี่คงเป็นพัฒนาการเฉพาะถิ่น ไม่ขึ้นกับใคร

อักษรอินโดนีเซียช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 15

จารึกที่มีอายุอยู่ในช่วง ค.ศ. 1450 มีน้อยมาก อีกทั้งลำดับต่อจากนั้นเป็นยุคมืด (เข้าใจว่าช่วงยุคมืดนี้น่าจะหมายถึงช่วงที่มีการบุกรุกของโปรตุเกส ค.ศ. 1511 ถึง ค.ศ. 1641 – ผู้เรียบเรียง) ไปจนกระทั่งสิ้นคริสต์ศตวรรษที่ 16 และหลังจากยุคมืด ก็พบว่ามีการใช้อักษรชวาแบบใหม่ในทันที อักษรชวาแบบใหม่นี้ ยังใช้อยู่จนถึงปัจจุบันโดยมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก จารึกหลายหลักถูกพบที่สุระดะกัน (Suradakan) มีอายุหลัง ค.ศ. 1447, จารึกจากมัชปาหิตที่พบก็มีอายุราวสิ้นคริสต์ศตวรรษที่ 14, จารึกตราวุลัน 5 (trawulan 5) และแผ่นทองสัมฤทธิ์พบที่หมู่บ้านเรเนก (Renek) ก็มีอายุหลัง ค.ศ. 1473 รูปร่างของอักษรโดยรวมค่อนข้างสวยงามและเป็นรูปสี่เหลี่ยม จารึกบางหลักพบที่ตอนกลางของชวา เช่นเดียวกับ จารึกจันที สุกุห์ (Candi Sukuh) มีอายุหลังปี ค.ศ. 1439 และ 1457 พบที่งาโดนัน (Ngadona), สะลาติคะ (Salatiga) และอีกหนึ่งหลักจาก ภูเขาเมรบาบู (Merbabu), เสมารัง (Semarang) อายุหลังปี ค.ศ. 1449

แม้จะเป็นความจริงที่ว่า อินโดนีเซียมีมากกว่า 10 กลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ๆ แต่มีเพียง 2 ชาติพันธุ์ที่มีตัวอักษรเป็นของตัวเอง คือ ชวา และบาหลิ ซึ่งอักษรของแต่ละที่ต่างก็สะท้อนให้เห็นรูปแบบของการคลี่คลายอันเนื่องมาจากอักษรที่มีมาก่อนหน้านั้น หากแต่ตัวอักษรบาหลิปัจจุบันมีรูปแบบที่แตกต่างกับอักษรชวาตรงที่อักษรของบาหลิมีรูปร่างกลม แต่อักษรของชวาเป็นรูปสี่เหลี่ยม

หลังคริสต์ศตวรรษที่ 15 ช่วงทศวรรษแรกนักเขียนชาวอินโดนีเซียเริ่มใช้วัตถุที่ย่อยสลายได้ในงานเขียน เช่น ใบปาล์ม ซึ่งเป็นวัสดุที่เก็บไว้ไม่ได้นาน และหากเปรียบเทียบตัวอักษรของชาวและบาห์ลิกกับตัวหนังสือที่ใช้ในประเทศไทยและกัมพูชา จะเห็นว่ามีคล้ายคลึงกันในบางส่วน และเชื่อว่าตัวหนังสือของประเทศเหล่านี้ล้วนมีรากฐานมาจากอักษรปัลลวะเช่นเดียวกัน

L'APHABET DU PALLAVA SIECLE DE				L'APHABET DU KAWI LA MOITIE DE L'EPOQUE											
IV	V	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	BALI	JAVA	
ha	𑀧	𑀧	𑀧	𑀧	𑀧	𑀧	𑀧	𑀧	𑀧	𑀧	𑀧	𑀧	𑀧	𑀧	
na	𑀢	𑀢	𑀢	𑀢	𑀢	𑀢	𑀢	𑀢	𑀢	𑀢	𑀢	𑀢	𑀢	𑀢	
ca	𑀇	𑀇	𑀇	𑀇	𑀇	𑀇	𑀇	𑀇	𑀇	𑀇	𑀇	𑀇	𑀇	𑀇	
ra	𑀤	𑀤	𑀤	𑀤	𑀤	𑀤	𑀤	𑀤	𑀤	𑀤	𑀤	𑀤	𑀤	𑀤	
ka	𑀓	𑀓	𑀓	𑀓	𑀓	𑀓	𑀓	𑀓	𑀓	𑀓	𑀓	𑀓	𑀓	𑀓	
da	𑀡	𑀡	𑀡	𑀡	𑀡	𑀡	𑀡	𑀡	𑀡	𑀡	𑀡	𑀡	𑀡	𑀡	
ta	𑀦	𑀦	𑀦	𑀦	𑀦	𑀦	𑀦	𑀦	𑀦	𑀦	𑀦	𑀦	𑀦	𑀦	
sa	𑀠	𑀠	𑀠	𑀠	𑀠	𑀠	𑀠	𑀠	𑀠	𑀠	𑀠	𑀠	𑀠	𑀠	
wa	𑀣	𑀣	𑀣	𑀣	𑀣	𑀣	𑀣	𑀣	𑀣	𑀣	𑀣	𑀣	𑀣	𑀣	
la	𑀥	𑀥	𑀥	𑀥	𑀥	𑀥	𑀥	𑀥	𑀥	𑀥	𑀥	𑀥	𑀥	𑀥	
pa	𑀨	𑀨	𑀨	𑀨	𑀨	𑀨	𑀨	𑀨	𑀨	𑀨	𑀨	𑀨	𑀨	𑀨	
da			𑀡	𑀡	𑀡	𑀡	𑀡	𑀡	𑀡	𑀡	𑀡	𑀡	𑀡	𑀡	
ja	𑀭	𑀭	𑀭	𑀭	𑀭	𑀭	𑀭	𑀭	𑀭	𑀭	𑀭	𑀭	𑀭	𑀭	
ya	𑀮	𑀮	𑀮	𑀮	𑀮	𑀮	𑀮	𑀮	𑀮	𑀮	𑀮	𑀮	𑀮	𑀮	
ka	𑀓	𑀓	𑀓	𑀓	𑀓	𑀓	𑀓	𑀓	𑀓	𑀓	𑀓	𑀓	𑀓	𑀓	
ma	𑀠	𑀠	𑀠	𑀠	𑀠	𑀠	𑀠	𑀠	𑀠	𑀠	𑀠	𑀠	𑀠	𑀠	
ga	𑀧	𑀧	𑀧	𑀧	𑀧	𑀧	𑀧	𑀧	𑀧	𑀧	𑀧	𑀧	𑀧	𑀧	
ba	𑀢	𑀢		𑀢	𑀢	𑀢	𑀢	𑀢	𑀢	𑀢	𑀢	𑀢	𑀢	𑀢	
ta	𑀦	𑀦	𑀦	𑀦	𑀦	𑀦	𑀦	𑀦	𑀦	𑀦	𑀦	𑀦	𑀦	𑀦	

ภาพ เปรียบเทียบอักษรปัลลวะกับอักษรกวีในอินโดนีเซีย (จากเว็บไซต์ <http://www.balitouring.com>)

เก็บความและเรียบเรียงจาก

Terima, “Bali age people,” ใน Balitouring.com (online) เปิดข้อมูลเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2553
หาข้อมูลจาก http://www.balitouring.com/bali_contents/baliwriting.htm